

Матюшенко Олена Іванівна,
завідувач кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат наук з державного управління

ПОНЯТТЯ АВТОРИТЕТУ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ЯК ОБ'ЄКТА КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Конституція України одним з головних обов'язків держави проголошує забезпечення прав і свобод людини і громадянина. У реалізації даного завдання одне з чільних місць належить органам державної влади. Їх діяльність пов'язана з вирішенням спірних питань життєдіяльності в державі, забезпеченням прав на задоволення потреб людей. Тому належний правовий захист представників органів державної влади, їх авторитету – це дійсні кроки для гарантування належного дотримання прав і свобод людини і громадянина в державі, зміцнення її як правової держави. Важлива роль у такому захисті належить кримінально-правовим нормам.

Діяльність органів державної влади регламентується великою кількістю нормативно-правових актів, які визначають завдання, функції, принципи діяльності таких органів, повноваження, права та обов'язки представників таких органів і т.п. Між тим, проблема кримінальної відповідальності за посягання на авторитет органів державної влади і належний захист представників таких органів потребує нагального вирішення.

Кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади розміщені у розділі XV Особливої частини КК України «Кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів». Суспільна небезпечність цих кримінальних правопорушень полягає в тому, що вони протидіють нормальній управлінській діяльності органів влади, призводять або можуть призвести до послаблення їх авторитету, спричиняють або можуть спричинити шкоду здоров'ю, гідності чи власності громадян та іншим об'єктам, що охороняються законом.

Родовим об'єктом даних кримінальних правопорушень виступають відносини у сфері авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян.

Державна влада, державне управління та діяльність представників державної влади у зв'язку з виконанням ними посадових обов'язків у сфері державного управління як категорії і явища взаємопов'язані, взаємозумовлені та знаходяться у взаємодії. Представники влади для здійснення посадових обов'язків в галузі державного управління наділяються законом владними повноваженнями.

Державне управління є одним з видів державної діяльності, здійснюваної органами виконавчої, законодавчої та судової влади, які є, як відомо, різновидами державних органів влади. Кожен орган

державної влади в тій чи іншій мірі здійснює управлінські функції, у зв'язку з чим є органом державного управління. Таким чином, державне управління пов'язане з діяльністю всіх органів державної влади, їх управлінський вплив на поведінку людей гарантує і забезпечує стабільність у суспільстві і в державі.

Законодавча, виконавча і судова влади представляють складні багатопланові явища. Кожна з названих гілок державної влади утворює самостійну систему, що володіє всіма її ознаками, і в той же час виступає підсистемою більш широкої системи – державної влади. Визначальним і загальним для названих категорій є поняття «влада», що має багатофункціональний характер.

Суспільні відносини, пов'язані з державно-управлінською діяльністю, називаються державними управлінськими відносинами. Державні органи відрізняються від державних установ, підприємств, які не є суб'єктами державного управління. Управлінські відносини виникають, з одного боку, між суб'єктами управлінської діяльності, що представляють державу в особі органів державної влади, і з іншого боку, фізичними (індивідами) і юридичними особами. Носієм державних управлінських відносин є суб'єкт управлінської діяльності.

Державна управлінська діяльність представників влади вважається законною, якщо вона: 1) не виходить за межі наданих їм повноважень; 2) здійснюється з дотриманням встановленого законом порядку. Правомірною є діяльність представників влади, заснована на вимогах закону і передбачена ним. Саме норми чинного законодавства конкретизують функції, цілі і завдання державних органів влади, повноваження, права та обов'язки їхніх представників, тобто визначають компетенцію уповноважених осіб державної влади.

Враховуючи представлені вище аргументи можна зробити висновок, що родовим об'єктом кримінальних правопорушень проти авторитету органів державної влади є певна група суспільних відносин, що виникають між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян і фізичними особами, у зв'язку із здійсненням адміністративно-розпорядчих функцій з метою захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних і юридичних осіб.

Для більш повного розуміння безпосереднього об'єкта кримінальних правопорушень проти авторитету органів державної влади потрібно розглянути саме поняття авторитету. Авторитет – це загальновизнане значення, вплив. Розпорядження і вказівки авторитетних органів влади повинні виконуватися без додаткової перевірки й обговорення, беззаперечно. Посягання на авторитет відповідних органів може полягати у приниженні символів держави, ігноруванні розпоряджень і вказівок таких органів, вчиненні певних дій всупереч встановленому порядку чи без належного дозволу, присвоєнні функцій управлінських органів.

У енциклопедичних виданнях авторитет від латинського «auctoritas» означає влада, вплив або загальновизнана довіра, пошана.

Авторитет поділяється на деонтичний – авторитет вищої за рангом особи, начальника та епістемістичний – авторитет знавця, фахівця.

В українській мові слово авторитет має зовсім інше значення, ніж англійське *authority* – влада. Авторитет виступає характеристикою особи, організації, теорії, джерела інформації тощо. Поняття авторитету пов'язане з поняттям віри. Думки, оцінки, рішення авторитетного суб'єкта не викликають заперечень і сприймаються як істина. У цьому сенсі авторитет є найважливішим джерелом знань для будь-якої людини. Людина впродовж свого життя не має можливості перевірити на власному досвіді всі твердження, які вона отримує з книг та інших джерел інформації. Тому більшість її знань обґрунтовані посиланнями на авторитет. Таким чином, авторитет виступає практичним критерієм істини.

У контексті досліджуваних кримінальних правопорушень безпосереднім об'єктом потрібно визнавати саме деонтичний авторитет, тобто авторитет представників органів державної влади, які виконують свій законний обов'язок.

При аналізі безпосереднього об'єкта даних кримінальних правопорушень потрібно виходити з того, що ним є суспільні відносини, які мають певну структуру, котра являє собою цілісну систему елементів, що її утворюють, відповідним чином взаємопов'язаних і взаємодіючих між собою [1, с. 16 – 17]. Тому заподіяння шкоди будь-якому елементу суспільних відносин тягне за собою заподіяння шкоди і самим суспільним відносинам як цілісній системі. На наш погляд, найбільш оптимальну структуру суспільних відносин запропонував В. К. Глістін, котрий включав до структури суспільних відносин суб'єкт суспільних відносин, соціальний зв'язок (зміст) між учасниками відносин та предмет суспільних відносин [2, с. 30].

Суб'єкт, чи суб'єктний склад відносин – це сукупність учасників певних відносин (не менше двох – уповноважений і зобов'язаний) [3, с. 377]. Для того щоб правильно визначити суб'єктний склад будь-яких відносин, необхідно звертатися до нормативно-правових актів, які регулюють певне коло суспільних відносин, адже, як зазначає В. Я. Тацій, визначення кола суб'єктів суспільних відносин, які охороняються кримінальним законом, є виключним правом законодавця, оскільки з цим нерозривно пов'язане і питання тих суспільних відносин, які ставляться під охорону (в якості об'єкта) кримінального закону [1, с. 24].

Наступним структурним елементом суспільних відносин є їх предмет. Предметом суспільних відносин називають усе те, з приводу чого або у зв'язку з чим існують відносини [2, с. 47]. У кримінальних правопорушеннях проти авторитету органів державної влади предметом суспільних відносин виступає встановлена законом необхідність виконати представниками органів державної влади делеговані їм повноваження.

Останнім елементом суспільних відносин є соціальний зв'язок, або зміст суспільних відносин. В. К. Глістін зазначає, що зміст зв'язку між суб'єктами потрібно розглядати тільки як конкретну взаємодію суб'єктів з приводу конкретних предметів [2, с. 63]. Аналіз кримінальних правопорушень проти авторитету органів державної влади дає підстави дійти висновку, що змістом цих суспільних відносин є:

1) право органів державної влади та їх представників на нормальне здійснення делегованих законом повноважень;

2) право фізичних та юридичних осіб на реалізацію гарантованих Конституцією України прав і свобод.

Після визначення всіх структурних елементів об'єкта кримінальних правопорушень необхідно визначити «механізм» заподіяння йому шкоди. Аналіз усіх елементів досліджуваних суспільних відносин дає змогу дійти висновку, що шкода суспільним відносинам, поставленим під охорону кримінального законодавства України у сфері авторитету органів державної влади, настає внаслідок зміни соціального зв'язку, а саме: порушуються суспільні відносини здійснення представниками органів державної влади своїх повноважень, які забезпечують суб'єктам цих відносин можливість реалізовувати делеговані їм права згідно з чинним законодавством. Шкода об'єкту кримінального правопорушення може бути завдана «зсередини», коли сам учасник «виключає себе» з суспільного відношення, або «ззовні», коли посягання на соціальний зв'язок здійснює особа, котра не є учасником суспільних відносин [1, с. 66 – 67]. У нашому випадку посягання на соціальний зв'язок переважно здійснюється «ззовні», тобто особою, котра не є учасником конкретних суспільних відносин, які виникають з приводу реалізації прав представників органів державної влади.

Для кримінальних правопорушень проти авторитету органів державної влади характерна наявність додаткового безпосереднього об'єкта. Ним можуть виступати відносини у сфері забезпечення життя, здоров'я, гідності, власності або інші відносини, що охороняються законом. Причому дані відносини як правило виступають саме обов'язковим додатковим безпосереднім об'єктом, оскільки заподіяння шкоди життю, здоров'ю, гідності, власності потерпілого спрямовано на заподіяння шкоди в кінцевому результаті законному виконанню делегованих повноважень представнику органів державної влади. Вплив на представника органів державної влади чи їх близьких родичів є засобом досягнення поставленої мети.

На підставі проведеного вище аналізу структурних елементів суспільних відносин, поставлених під охорону кримінального законодавства України, можна зробити висновок, що основним безпосереднім об'єктом кримінальних правопорушень проти авторитету органів державної влади є суспільні відносини, що виникають у зв'язку зі здійсненням представниками органів державної влади делегованих їм законом повноважень.

Список використаних джерел

1. Таций В. Я. Объект и предмет преступления в советском уголовном праве. Харьков: Вища школа, 1982. 100 с.
2. Глистин В. К. Проблема уголовно-правовой охраны общественных отношений. Ленинград: ЛГУ, 1979. 127 с.
3. Скакун О. Ф. Теория государства и права: учебник. Харьков: Консум; Ун-т внутр. дел, 2000. 691 с.

Миронюк Тетяна Василівна,
доцент кафедри кримінології
та кримінально-виконавчого права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ЗАПОБІГАННЯ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОМУ НАРКОБІЗНЕСУ

Одним із найнебезпечніших видів організованої злочинності є незаконний обіг наркотичних засобів (наркобізнес), що має тенденцію до зростання й загрожує національній безпеці не лише України, а й планетарній загалом, оскільки йому притаманні транснаціональний характер, професіоналізм, висока технічна оснащеність злочинних угруповань, наявність власної розвідки та контррозвідки, оволодіння новітніми формами й методами протидії правоохоронним і судовим органам. Транснаціональний наркобізнес – окремий вид організованої транснаціональної злочинності, який характеризується структурованою системою високоорганізованих і ретельно законспірованих злочинних угруповань, які організуються міжрегіональною, у ряді випадків – міжнародною, злочинною діяльністю у вигляді промислу, предметом якого є наркотичні засоби, з метою систематичного отримання максимальних прибутків та надприбутків, використовуючи у своїх інтересах як державні структури, так і інститути громадянського суспільства. Тому транснаціональний наркобізнес, інші форми незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, що здійснюються організованими злочинними угрупованнями, є однією із найгостріших загроз національній безпеці нашої країни.

До загальних міжнародно-правових актів, які утворюють правовий базис для співпраці держав, серед іншого у сфері боротьби з транснаціональним наркобізнесом, розповсюдженням і торгівлею наркотиками, а також подолання наркотизму загалом належить Статут Організації Об'єднаних Націй (ООН), Преамбула якого містить вимогу до всіх членів організації щодо об'єднання зусиль для підтримання міжнародного миру та безпеки. З метою уніфікації численних міжнародно-правових актів у 1961 р. було прийнято Єдину конвенцію про наркотичні засоби [1], що замінила всі попередні відповідні документи. В Україні цей акт набрав чинності 15 травня 1964 р. Додатковим засобом боротьби з наркозлочинами стала Конвенція